

Исидора Г. БЈЕЛАКОВИЋ*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 26. 09. 2017.
Прихваћен: 27. 12. 2017.

РЕЧНИК СЛАВЕНОСРПСКОГ ЈЕЗИКА – ЈЕДНОЈЕЗИЧНИ ИЛИ ВИШЕЈЕЗИЧНИ РЕЧНИК?*

Будући да је познато да развој српског књижевног језика није текао у континуитету, те да се о српском стандарду не може говорити као о језику чија се структура градила током дугог предстандардног периода, централно питање које се поставља у овом раду подразумева најпре питање статуса славеносрпског језика, а потом и реперкусија које, у зависности од тумачења, могу настати приликом лексикографске обраде грађе овог језичког идиома. Уколико се, наиме, славеносрпски језик (у свом најширем смислу) дефинише као изолован феномен, аутономан језички израз чији је развој текао независно од касније инаугурисаног и конкурентног модела народног језика вуковског типа, онда би речник овог језичког идиома требало посматрати као двојезични. У супротном – у питању би био једнојезични речник. Перспектива посматрања и одабрани статус славеносрпског језика у директној су, дакле, вези са лексикографском обрадом, пре свега са структуром дефиниције. Проблем постаје утолико сложенији уколико се у обзир узме чињеница да је у питању потпуни речник, те да знатан део грађе подразумева речи домаћег порекла које представљају активни део лексикона српског стандарда.

Кључне речи: славеносрпски језик, лексикографија, историјски речник.

1. Увод. Према основним постулатима историјске лексикографије, под идеалним историјским речником подразумева се речник у којем се може пратити: (1) хронолошки, територијални и жанровски аспект егзистенције одређене лексеме, (2) промене у њеном значењу, употреби, форми, (3) колокабилност и идиоматизација, (4) етимологија, (5) деривација, (6) морфосинтаксичке особине, (7) стилистичке карактеристике (Меркин 2003: 90). Уредници и приређивачи речника оваквог профила често су, међутим, суочени с различитим видовима ограничења те се опредељују за такву концепцију која се у датом моменту чини најоптималнијом како би се остварио примарни

* isidora.bjelakovic@gmail.com

** Овај рад настао је као резултат истраживања у оквиру пројекта *Речник славеносрпског језика* Матице српске, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

захтев историјских речника уопште – могућност праћења структурног и семантичког развоја одређене лексеме од њених првих потврда у анализираном корпусу.

Оно што се, међутим, често губи из вида јесте чињеница да наведени захтев у фокус поставља праћење *развоја* лексема, чиме се подразумева да је у еволуцији датог језика постојао *континуитет*. Самим тим, историјски речници имплицитно се дефинишу као једнојезични. Поставља се, ипак, питање да ли је заиста тако.

Одговор зависи најпре од тога да ли је реч о развоју књижевног језика или вернакулара, те уколико је реч о овом првом (дакле, о књижевнојезичком идиому) – онда је питање континуитета истовремено и питање историје сваког појединачног књижевног језика.

1.1. Уколико је, наиме, реч о историјском речнику књижевног језика који се самостално развијао у континуитету током вишевековног периода, те је без већих резова формирао свој кодификован израз који функционише као савремени језички стандард, без сумње се може говорити о једнојезичном историјском речнику.

С друге стране, ако је у питању историјски речник књижевног језика о чијем развоју не можемо говорити као о континуираном јер му структура није искристалисана током дужег предстандардног периода, односно о језичком стандарду који је настао свесном интервенцијом, а не самостално, тада би се свакако могло говорити и о двојезичном, па и вишејезичном речнику.¹ Идентичну ситуацију имамо и у случају када се не прати развој књижевнојезичког идиома од најстаријих сачуваних споменика, него само етапа у развоју датог језика, али етапа која је омеђена прекидима са ранијом традицијом и/или наредном фазом у развоју. Потпуно је јасно да се управо са таквом ситуацијом суочавамо када говоримо о *славеносрпској* епоси.

2. Славеносрпски језик. Као што је познато, развој књижевног језика код Срба указује на веома динамичну путању током 18. и прве половине 19. века, када се дешавања на књижевнојезичкој сцени чине најкомплекснијим с обзиром на питање језичке полиглосије, тј. коегзистенције и конкуренције неколико књижевнојезичких идиома – у већој или мањој мери блиских народном језику вуковског типа, односно основи будућег стандардног српског језика. Да би се, дакле, речник једног од наведених израза, конкретно – *речник славеносрпског језика*, који је у овом раду у фокусу пажње, оквалификовао као једнојезични, двојезични (или вишејезични), неопходно је најпре дефинисати појам славеносрпског језика и одредити му статус у односу на српски стандард. Ни ово, међутим, није најједноставније будући да се овај језички тип у литератури дефинише на различите начине.

Под славеносрпским језиком обично се, наиме, подразумева некодификован језик текстова насталих на територији Јужне Угарске средином 18. века, у којем се, као последица вернакуларизације рускословенског језика,

¹ За разлику од уобичајене праксе, под вишејезичним речником у овом раду не подразумева се речник у којем се одреднице преводе на више од једног језика (Ландау 2004: 9), него речник у којем одреднице припадају различитим језицима, а лексички еквивалент једном.

учавају црте из српског народног, рускословенског, руског књижевног и српскословенског језика на свим језичким нивоима.² Овај последњи квалитет (разлике на свим језичким нивоима) представља и дистинкцију у односу на овај језички идиом у наредној етапи развоја, којем се у новије време даје посебан језички статус и име – доситејевски тип језика. За разлику од славеносрпског језика у ужем смислу (или орфелиновски језик), под доситејевским (или славеносрпским језиком у ширем смислу) подразумева се онај језички израз који је у погледу граматичке структуре доминантно народни, при чему се књишки наноси појављују у домену лексике и, ретко, синтаксе, а којим су писани текстови у делима писаца невуковске оријентације од осамдесетих година 18. века до седамдесетих година 19. века (Ивић 1990: 7; 1998; Суботић 2004: 164; 182; Милановић 2013: 10).

Не служећи се наведеном термиолошком дистинкцијом (славеносрпски –доситејевски), али учављујући разлику међу овим језичким типовима или фазама у развоју истог језика, А. Младеновић (1988: 119–120) каже: „За нас је данас [истакла И. Б.] очита разлика између појединих дела писаних више србизираним (народним) и мање србизираним славеносрпским језиком, али тада ова два типа језика нису била у међусобном конкурентском односу већ су се схватала, заједно у опозицији према рускословенском (славенском), као један књижевни језик, истина, неуједначен, који припада Србима”.

2.1. Приликом израде *Речника славеносрпског језика* (в. Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017), овај језички идиом посматран је управо у наведеном значењу, те је обухватао како *славеносрпски* у ужем смислу тако и *доситејевски*, па чак и језик дела са територије Јужне Угарске писаних у основи на руском књижевном језику, у извесном степену србизираним, попут *Вјечног календара* З. Орфелина (1783) и сл.³

Будући да региструје стање у лексикону током ограниченог временског периода у прошлости, сасвим је извесно да би *Речник славеносрпског језика* могао бити оквалификован и као синхронијски историјски речник (према Свенсен 2009: 23)⁴ ако би се предстандардна епоха могла посматрати као одређен степен у предисторији стандардног српског језика.⁵ Међутим, да ли је реч о једнојезичном, двојезичном или вишејезичном речнику, далеко је комплексније питање.

² Новија истраживања указују и на могућност супротног вида настајања овог језичког израза. Реч је о процесу језичке елитизације, тј. надградње вернакулара који је, по свему судећи, започет још четрдесетих година 18. века у рукописним текстовима пословно-правне кореспонденције (в. Бјелаковић 2017).

³ Због свега реченог, примеренији назив овог речника био би *Речник славеносрпске епохе*, *Речник текстова славеносрпске епохе* и сл.

⁴ С обзиром на хронолошки оквир којем грађа припада, речници се могу поделити на *синхронијске* (описују стање у језику током ограниченог временског периода) и на *дијахронијске* (описују развој језика током дужег периода). Уколико корпус дијахронијских речника обухвата само грађу регистровану у сачуваним споменицима, реч је о историјским речницима, а уколико се фокусирају на порекло лексема и везују за период времена пре писаних споменика, реч је о етимолошким речницима (в. Згуста 1991: 191–193; Свенсен 2009: 23).

⁵ Да ли ће овај речник добити квалификацију синхронијског или дијахронијског, показаће, коначно, сама грађа у оном тренутку када речник буде заокружен и у потпуности завршен.

Да би ова дилема концептуалне природе, а узрокована (дис)континуитетом у развоју српског књижевног језика с краја 18. и током прве половине 19. века, била решена, неопходно је најпре утврдити однос *степенa граматичке и лексичке (не)подударности славеносрпског и вуковског народног језика*.

2.1.1. Ако би се, дакле, славеносрпски посматрао изоловано, у ужем смислу, с обзиром на то да се у фонолошком, морфолошком, синтаксичком и лексичком смислу разликовао од народног језика вуковског типа, односно новоштокавске руралне говорне језичке базе која је постављена као фундамент будућег српског стандарда, могло би се говорити о двојезичном речнику. *Могло би се говорити, али чак и то не са сигурношћу.*

Речник славеносрпског језика није, наиме, замишљен као диференцијални, него као потпуни речник – подразумевајући, дакле, бележење *свих* лексема потврђених у корпусу, без обзира на порекло (изузев ономастикона). Иако у науци још увек у славеносрпском језику није истражен однос заступљености књишких лексичких јединица, укључујући и хибриде, према речима домаћег порекла и другим лексемама које живе и у савременом српском стандарду, сасвим је јасно да проценат ове друге групе није занемарљив и да би се чак и у том случају могло говорити о једнојезичном речнику.

2.1.2. С друге стране, ако се славеносрпски схвати као књижевнојезички идиом који је функционисао као представник једне од етапа у развоју српског књижевног језика током његове предстандардне епохе, а притом показивао еволутивну линију ка изразитој сrbизацији, при чему се разлике у односу на народни језик Вукове програмске структуре у овој позној фази односе пре свега на лексички план, онда свакако говоримо о постојању континуитета, а тиме и о једнојезичном речнику.

2.2. Коначно, долазимо до централног проблема. Перспектива посматрања и одабрани статус славеносрпског језика, односно квалификација *Речника славеносрпског језика* (у даљем тексту *Речник*) као једнојезичног или двојезичног не би били толико важни да немају директне реперкусије на лексикографску обраду, пре свега на структуру дефиниције, односно лексичких еквивалената.⁶

2.2.1. Уколико би *Речник* био посматран као двојезични, према устаљеној лексикографској пракси семантичка информација о одредници подразумевала би, пре свега, давање значењских еквивалената будући да је примарни задатак речника овог профила спецификовање семантичке вредности лексема изворишног језика (тзв. *source language*) навођењем њихових лексичких пандана, тј. еквивалената одредишног језика (тзв. *target language*) (Ландау 2004: 8; Свенсен 2009: 14; 253–276).⁷ Овај се поступак, током израде *Оглед-*

⁶ Семантичка вредност одреднице у једнојезичним речницима по правилу је формулисана дефиницијом, а у двојезичним речницима – лексичким еквивалентима одредишног језика (Свенсен 2009: 7).

⁷ У највећем броју случајева двојезични речници су синхронијски савремени речници (*synchronic contemporary dictionaries*), при чему се у литератури као изузеци наводе речници древних језика (латинског, грчког, санскрита и сл.) (в. Свенсен 2009: 23). Билингвални речници

не свеске *Речника славеносрпског језика*, чинио најприкладнијим приликом дефинисања славенизама, историзама и других лексема према којима у савременом стандардном лексикону српског језика функционишу одговарајући еквиваленти, на пример: опстојатељство / опстојателство → *околност, прилика, услов, ситуација*; прелестан → *предиван*; фара → *крма (брода)* и сл. (в. Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017).

Поред тога, уколико у одредишном језику (у овом случају – у српском стандарду) не постоји одговарајући еквивалент, у двојезичним речницима нужно је употребљавати тзв. експанаторне еквиваленте, сличне описним дефиницијама једнојезичних речника (в. Гортан Премк 1983: 47; Згуста 1991: 297), што се опет чинило прикладним решењем и у *Речнику*, на пример: срцеводац → *познавалац човечије душе*; искренољубјашчи → *који искрено воли* (в. Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017).⁸

Проблем, међутим, настаје када се у обзир узме чињеница да је у питању потпуни речник, те да знатан део грађе подразумева јединице које представљају активни део лексикона српског стандарда. Ако би се применила пракса навођења само еквивалената, онда бисмо имали следећу ситуацију:

- време → 1. време⁹
- 2. време¹⁰
- 3. време, прилика¹¹
- 4. мат. време.¹²

Слична би ситуација настала и приликом навођења еквивалената свих лексема које имају развијену полисемију а део су лексикона савременог српског језика (в. нпр. *дан, глава* у Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017). Овакав начин дефинисања није примењен у *Речнику славеносрпског језика* будући да се чинио недовољно транспарентним будућем кориснику. Сасвим је, дакле, извесно да се због наведеног одступања не може говорити о двојезичном речнику.

2.2.2. С друге стране, ако би се пошло од тога да је *Речник славеносрпског језика* једнојезични, то би значило да се у њему, као доминантно лингвоцентричном, региструје и описује лексичка структура и потенцијал једног језика средствима *истог језика* (Станковић 2000: 191). Иако дефиниција у једнојезичном речнику, по правилу, тежи ка већој исцрпности него у двојезичним речницима (Ландау 2004: 7), у лексикографији се валидним сматра неколико типова: (1) описна (или перифрастична), (2) синонимска, (3) ком-

носе и квалитет антропоцентричних јер преваходно служе за потребе усвајања другог, тј. страног језика (в. Станковић 2010: 191).

⁸ И у двојезичним речницима могуће су комбиноване дефиниције, уколико је број еквивалентних лексема недовољан.

⁹ У значењу: *трајање онога што се збива или што постоји (мерено одговарајућим јединицама)*.

¹⁰ У значењу: *ограничен период трајања*.

¹¹ У значењу: *околности у којима се живи*.

¹² У значењу: *један од објективних облика постојања материје* (в. 'време' у Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017).

бинована дефиниција и др. (Гортан Премк 1983: 45; Ландау 2004: 9; Драгићевић 2007: 31; Свенсен 2009: 214).¹³

Традиционална описна лексикографска дефиниција налази, наиме, своје полазиште у логичкој аристотеловској дефиницији, према којој се реч која се дефинише – *definiendum* идентификује помоћу два домена, названа *genus proximum* и *differentia specifica* (Шипка 1998: 143; Ландау 2004: 153), што би кореспондирало архисеми и семама нижег ранга (према Гортан Премк 2014: 131). Овај тип дефиниције сматра се најпрестижнијим у лексикографском раду и често се у литератури наводи да се дефинисању помоћу синонима, антонима и сл. прибегава само у случају када је немогуће извести описну дефиницију (в. Бижоан 2000: 198).

Уколико се *Речник славеносрпског језика* посматра као једнојезични, употреба описних дефиниција појединих лексема – нпр. неизведених речи у основним значењима – може се на први поглед чинити сувишном, па и комичном код лексема попут *глава*, *књига*, *око*, *дан*, *време* и сл., на пример: *време* → *трајање онога што се збива или што постоји (мерено одговарајућим јединицама)*.¹⁴ Међутим, будући да ова група лексема у славеносрпском периоду показује веома развијену полисемантичну структуру, описни тип дефиниција постаје готово неопходан јер у оваквим случајевима често не постоје одговарајући синоними (в. Гортан Премк 2014: 132), на пример:

- време* → 1. *трајање онога што се збива или што постоји (мерено одговарајућим јединицама)*.
 → 2. *ограничен период трајања*.
 → 3. *прилика, околности у којима се живи*.
 → 4. *мат. један од објективних облика постојања материје*.

С друге стране, употреба синонимских дефиниција, иако најекономичнија, оправдана је само у случају да потреба за семантичком прецизношћу није превелика (в. Свенсен 2009: 215), што потврђују и примери оваквих дефиниција у *Речнику*: *штумадла* → *собарица, слушкиња*.¹⁵

Ситуација, међутим, постаје сложенија ако се приликом оваквог дефинисања употреби полисемантични синоним, чиме се отвара могућност различите и погрешне интерпретације, што се у лексикографији сматра недо-

¹³ Постоји и тзв. Кобилдов тип, али о њему овом приликом неће бити речи (в. Свенсен 2009: 214). Више о типовима дефиниција у једнојезичним речницима в. Свенсен (2009: 214–248).

¹⁴ Да су се са истом дилемом суочавали и састављачи првих потпуних једнојезичних речника, потврђује и чињеница да су у њима општепознате лексеме биле дефинисане веома површно, вероватно из потребе да буду наведене како би речник могао бити добити квалификацију потпуног, али у уверењу да дате лексеме нема потребе дефинисати (нпр. *риба* је дефинисана као 'животиња која живи у води') (в. Бижоан 2000: 96).

¹⁵ У савременим описним једнојезичним речницима синонимске дефиниције везују се, пре свега, за секундарна значења (в. Гортан Премк 2014: 134–136). Веома је важно напоменути и то да је један од основних захтева приликом дефинисања синонимом/синонимима избегавање циркуларности (в. Цексон 2003: 93). У случају полисемантичних одредница, попут лексеме *време*, за које у појединим семантичким вредностима нема одговарајућег синонима, овај тип дефинисања постаје немогућ.

пустивим (Згуста 1991: 243). У том случају, дисамбигвизација се у *Речнику* реализовала познатим лексикографским поступцима:

- (1) низањем више синонима (или блискозначница), тј. кумулативном синонимском дефиницијом (в. Згуста 1991: 246; Свенсен 2009: 214–217), на пример:

познанство – *познавање, разумевање, знање*
 производније – *дело, рад, творевина, производ*
 разум → *ћуд, нарав, природа*; или

- (2) навођењем броја под којим се дато значење синонима налази у речнику:

знаније → наука (1) (→ *систем знања о законитостима развитка природе, друштва и мишљења*; в. Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017).¹⁶

Конечно, трећи и најчешћи тип идентификације семантичког садржаја лексема у једнојезичним речницима јесте комбиновани, који подразумева описни део и синоним(е) (в. Згуста 1991: 245; Драгићевић 2007: 31), а који је такође заступљен у *Речнику*: грјад → *тристашездесети део круга као јединица мере, степен*; милостив → *који има самилости, сажалења према некоме или нечему, који је добра срца, племенит, благонаклон, добронамеран* (в. Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017).

2.2.3. Као што наведени примери показују, у *Огледној свесци Речника славеносрпског језика* примењивана су сва три типа дефиниција типичних за једнојезичне речнике, а њихова анализа указује на неколико закључака.

1. Употреба описних дефиниција чини се веома прикладном, па и неопходном када су у питању једнозначне или вишезначне лексеме које и данас живе у стандарду, а према којима не постоје синоними.

2. Примена синонимске дефиниције, уколико синоними постоје, чини се најефектнијом и најекономичнијом код једнозначних речи.

3. Оправданим и оптималним чине се синонимске дефиниције и када су у питању славенизми, историзми, архаизми и сл.

4. Конечно, комбинованом дефиницијом, уколико је могућа, обезбеђује се минималан ризик од погрешне интерпретације значења.

Све наведено упућује на претпоставку да је заиста реч о једнојезичном речнику.

Међутим, с обзиром на то да структура дефиниција у једнојезичним речницима, која подразумева и синониме, мора укључивати *само оне лексеме које су обрађене у њему* (према Ландау 2004: 8, 160; Свенсен 2009: 246), тј. *оне које су део лексикона датог језика*, веома је тешко *apriori* тврдити да ће у тренутку када *Речник славеносрпског језика* буде завршен, управо због овог захтева, он моћи да добије квалификацију једнојезичног. Отворено је, дакле, питање да ли ће пандани лексичког значења, наведени у дефиницијима, бити регистровани у корпусу славеносрпских текстова, тј. да ли ће бити

¹⁶ Више о синонимским дефиницијама в. Гортан Премк (1983) и Свенсен (2009: 214–217).

детерминисани као синоними или као међујезички еквиваленти. Вероватније је ово друго.

3. Закључак. Уколико се узме у обзир критеријум континуитета у развоју књижевног језика Срба, речник славеносрпског језика може бити посматран као (1) једнојезични (уколико се славеносрпски схвати као језик предстандардне етапе развоја српског књижевног језика, тј. фаза у развоју једног језика), као (2) двојезични (уколико се дистанцира према народном језику вуковског типа), па чак и као (3) вишејезични (ако се свака од етапа посматра изоловано – као посебан језички тип – славеносрпски, доситејевски, народни).

3.1. Лексикографски поступак дефинисања/утврђивања лексичких еквивалената примењен у *Речнику* показује, међутим, нешто друго – синтезу како употребе описних и комбинованих дефиниција тако и навођења лексичких еквивалената.¹⁷ Узимајући у обзир следеће лексикографске постулате, наведени поступак дефинисања у *Речнику*, чини се, постаје сасвим оправдан:

- (1) структура дефиниције мора бити прилагођена пре свега потребама корисника и овај захтев треба да се постави изнад жеље за униформношћу приликом дефинисања (Згуста 1991: 243; Ландау 2004: 154; Свенсен 2009: 243, 246);
- (2) удружена са одабраном потврдом одговарајућа дефиниција уклања сваку могућност погрешне интерпретације, а примарни задатак лексикографске дефиниције јесте да у „korisnikovoj svijesti izazove povezivanje oblika riječi sa njenim značenjima *uz što manje napora*” (Шипка 1998: 143) [истакла И. Б.].

Полазећи од тога да је *Речник славеносрпског језика* и речник портрет и речник инструмент,¹⁸ односно и лингвоцентрични и антропоцентрични речник, тј. од тога да је он намењен како стручној јавности тако и сваком заинтересованом појединцу (који ће за њим посегнути ради утврђивања значења непознатих речи), онда би се могло рећи да се примењеним еклектичким приступом и изостајањем униформности постиже то да дефиниције у њему не буду ни преспецификоване (преопширне), ни неспецификоване (неинформативне), ни двосмислене ни циркуларне, што и јесте један од основних захтева лексикографске обраде (в. Шипка 1998: 144).

3.2. У културолошком и социолингвистичком смислу, славеносрпски језик свакако јесте део културне баштине српског народа и о њему не би требало да се говори као о другом/страном језику: прво, због тога што је током своје еволуције показивао све већи степен србизације и, друго, због незанемарљивог броја лексема велике старине (често и прасловенског порекла) које припадају основном лексичком фонду, а које чине језгро лексикона – најстабилније и неподложно изразитијим променама (в. Черних 2011: 19) – језгро

¹⁷ У лексикографској пракси указано је на чињеницу да обим речника утиче на појаву различитих типова дефиниција, које зависе од саме лексеме. Више о овоме в. Бижоан 2000: 199; Ландау 2004: 183.

¹⁸ Наведени термини преузети су из Бижоан (2000: 107).

које и остварује везу са прошлошћу, наставља да живи и данас, и обезбеђује језику изван континуитета.

Све ово упућује на коначно и, чини се, најприхватљивије решење. О *Речнику славеносрпског језика* не би требало говорити ни као о једнојезичном ни као о двојезичном/вишејезичном речнику. Трбало би га уврстити у прелазну категорију и назвати *хибридним*, попут језика који описује – славеносрпског. Чињеница да је начин дефинисања у њему прилагођаван свакој појединачној лексеми то најбоље илуструје.

ЛИТЕРАТУРА

- Бижоан 2000:** Henry Bejoint, *Modern Lexicography. An Introduction*, Oxford: Oxford University Press.
- Бјелаковић/ Цветковић Теофиловић/ Милановић 2017:** Исидора Бјелаковић, Ирена Цветковић-Теофиловић и Александар Милановић, *Речник славеносрпског језика. Огледна свеска*, Нови Сад: Матица српска.
- Бјелаковић 2017:** Исидора Бјелаковић, Језик докумената архива манастира Савине (18. век), *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе*, Подгорица, у штампи.
- Гортан Премк 1983:** Даринка Гортан-Премк, Синонимски низ у лексикографској дефиницији, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 12/1, 45–50.
- Гортан Премк 2014:** Даринка С. Гортан-Премк, Дефинисање у српској лексикографији, *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси (колективна монографија)*, Београд: Филолошки факултет, 131–139.
- Драгићевић 2007:** Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Згуста 1991:** Ladislav Zgusta, *Priručnik leksikografije*, Sarajevo: Svjetlost.
- Ивић 1990:** Павле Ивић, Доситејевски књижевни језик између славеносрпског и вуковског, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 19/2 : 5–14.
- Ивић 1998:** Павле Ивић, *Преглед историје српског језика*, Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Ландау 2004:** Sidney I. Landau, *Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography*, Second edition, Cambridge: Cambridge University Press.
- Меркин 2003:** Reuven Merkin, Historical dictionaries, *Lexicography. Critical concepts*, III, [Ed. R. R. K. Hartmann], London and New York: Routledge, 90–100.
- Милановић 2013:** Александар Милановић, *Језик весма полезан*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Младеновић 1988:** Александар Младеновић, Славеносрпски језик у Вуково време, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 17/2, 119–125.
- Свенсен 2009:** Bo Svendsen, *A Handbook of Lexicography. The Theory and Practice of Dictionary-Making*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Станковић 2010:** Богољуб Станковић, *Славистика. Русистика. Србистика*, Београд: Чигоја штампа.
- Суботић 2004:** Љиљана Суботић, Из историје књижевног језика: „питање језика”, *Предавања из историје језика*, Нови Сад: Филозофски факултет, 142–190.
- Черних 2011:** П. Я. Черных, *Очерк русской исторической лексикологии: Древнерусский период: Учебное пособие*, изд. 2-е, Москва: Книжный дом Либроком.
- Цексон 2003:** Howard Jackson, *Lexicography. An Introduction*, London and New York: Routledge.
- Шипка 1998:** Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: Matica srpska.

Isidora G. Bjelaković

THE DICTIONARY OF SLAVENO-SERBIAN – A MONOLINGUAL OR MULTILINGUAL DICTIONARY?

Summary

Since it is known that the development of the Serbian standard language was not continual and that it is not possible to refer to the Serbian standard as a language whose structure was being built during a long pre-standard period, the central question addressed in this paper relates to the status of Slaveno-Serbian as well as repercussions that, depending on an interpretation, can appear in the lexicographic treatment of the corpus of this linguistic idiom. Namely, if Slaveno-Serbian is (in its broadest sense) defined as an isolated phenomenon, an autonomous linguistic expression whose development was independent of the subsequently inaugurated competitive model of the national language of the Vukovian type, then the dictionary of this linguistic idiom should be considered as bilingual. Otherwise, it would be a monolingual dictionary. The perspective of viewing and the chosen status of Slaveno-Serbian are, thus, in a direct relation with lexicographic treatment, primarily with the structure of definitions since the question that arises as the key problem is whether it is, in addition to corresponding semantic equivalents, necessary to develop a descriptive definition as well. The problem becomes more complex if we take into account the fact that it is a complete dictionary so that a significant part of the corpus includes words of domestic origin that represent an active part of the lexicon of the Serbian standard. Slaveno-Serbian is, certainly, a part of the cultural heritage of the Serbian people and it should not be regarded as a second/ foreign language because of the fact that, during its evolution, it was showing an increasing degree of Serbization. All this directs us towards the final and, as it seems, the most acceptable solution. This is a dictionary that belongs to a transition category so that, like the language it describes, it could be referred to as a hybrid one as well. It seems that this is best illustrated by the fact that the way of defining in this dictionary was adapted to each individual lexeme.

Key words: Slaveno-Serbian, lexicography, historical dictionary.